

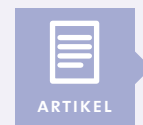
Epidemiologie van het gebruik van psychedelica in Nederland

M.W. VAN LAAR, C.J.A. VAN MILTENBURG

- ACHTERGROND** In afgelopen jaren is de aandacht voor het gebruik van psychedelische middelen toegenomen, maar een overzicht van het gebruik in Nederland ontbreekt.
- DOEL** Gegevens over de aard en omvang van het gebruik van klassieke en atypische psychedelica in Nederland in kaart brengen.
- METHODE** Op basis van gegevens uit algemeen bevolkingsonderzoek (2016, 2018) en speciale groepen, met name onder uitgaanspubliek, werd een beeld geschetst van de omvang van het gebruik en gebruikerskenmerken. Aanvullend werden gegevens over problematisch gebruik, gezondheidsincidenten (MDI) en de marktmonitor DIMS beschreven.
- RESULTATEN** Onder Nederlandse volwassenen in de algemene bevolking was het gebruik van ecstasy het hoogst (jaarprevalentie 2,9%). Voor truffels/paddo's, lsd, 2CB en ketamine lag de jaarprevalentie tussen 0,2% en 0,6%. De hoogste prevalenties werden gemeten onder mannen, jongvolwassenen (20-29 jaar), hoog opgeleiden, in (zeer sterk) stedelijke gebieden. Onder groepen (jongvolwassen) uitgaanders ligt het gebruik van psychedelica hoger. Gegevens uit verschillende bronnen duiden op een toename van het gebruik van ketamine. Voor sommige middelen, zoals ayahuasca en salvia, waren alleen anekdotische gegevens beschikbaar.
- CONCLUSIE** Met uitzondering van ecstasy ligt het gebruik van psychedelica relatief laag; een toename voor ketamine is (in subgroepen) waargenomen. Aanvullend onderzoek, met een evenwichtige geografische spreiding en in subgroepen uit de bevolking, is nodig om het psychedelicegebruik beter in beeld te krijgen.

TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 62(2020)8, 684-692

TREFWOORDEN epidemiologie, Nederland, psychedelica

ARTIKEL

In de afgelopen jaren is de aandacht voor psychedelica toegenomen. Bijvoorbeeld in relatie tot microdoserende van lysergeenzuurdi-ethylamide (lsd) en paddo's ter bevordering van werklust en creativiteit of de potentiële therapeutische toepassingen van ketamine en 3,4-methyleendioxy-methamfetamine (MDMA).

In dit artikel geven we een overzicht van gegevens uit onderzoek naar de omvang en aard van het gebruik in Nederland van zowel de klassieke als de atypische psychedelica. Onder de klassieke psychedelica worden 5-HT_{2A}-receptoragonisten verstaan, zoals lsd, psilocine- en psilocybinebevattende paddenstoelen en truffels (sclerotia of

tripknollen), 4-broom-2,5-dimethoxyfenethylamine (2CB), ayahuasca en N-N-dimethyltryptamine (DMT). Atypische psychedelica werken niet op de 5-HT_{2A}-receptoren, maar hebben wel psychoactieve eigenschappen die gedeeltelijk overlappen met die van de klassieke psychedelica (Johnson e.a. 2019). Voorbeelden zijn het entactogene MDMA (ecstasy) en het dissociërende middel ketamine. Over de epidemiologie van ecstasygebruik is veel informatie beschikbaar (zie Jaarbericht 2019 van de Nationale Drug Monitor (Van Laar e.a. 2020)). Voor andere psychedelica, met name de klassieke, is de kennis relatief beperkt. Dit is onder meer te verklaren doordat het gebruik van

deze middelen, voor zover bekend, laag is en/of zich afspeelt in specifieke groepen ('psychonauten', religieuze/culturele groepen) (Johnson e.a. 2019). Daardoor wordt er over deze middelen doorgaans minder informatie verzameld in onderzoeken onder de algemene bevolking, en wanneer er wel informatie beschikbaar is, zijn de prevalenties vaak te laag om daar verdiepende analyses op uit te kunnen voeren. Verder is het aantal onderzoeken in Nederland specifiek naar de gebruikers van psychedelica (met uitzondering van ecstasy) zeer beperkt.

METHODE

De gegevens in dit artikel zijn afkomstig uit vragenlijstonderzoek onder zowel representatieve steekproeven uit de algemene bevolking en studenten als niet-representatieve, doelgericht geworven, groepen uitgaande jongeren en jongvolwassenen. Daarnaast maakten we gebruik van kwalitatieve gegevens (zoals observaties, interviews met sleutelfiguren) van met name de Amsterdamse Antenne-monitor. In **TABEL 1** geven we een overzicht van de kenmerken van de studies.

Overige bronnen omvatten het Drugs Informatie en Monitoring Systeem (DIMS), een landelijk netwerk van testservices voor het monitoren van drugsmarkten, en de Monitor Drugsincidenten (MDI). In de MDI houdt men gegevens bij over de aard en omvang van acute, aan drugs gerelateerde gezondheidsincidenten (Schürmann e.a. 2019). De informatie wordt verzameld in een aantal regio's en geeft geen overzicht van het absolute aantal drugsgerelateerde gezondheidsincidenten in heel Nederland. Met de MDI is men desondanks goed in staat gebleken om trends voor verschillende middelen en acute levensbedreigende situaties te signaleren. Voor nadere informatie over de methoden van deze onderzoeken en monitors verwijzen we naar het Jaarbericht 2019 van de Nationale Drug Monitor (Van Laar e.a. 2020).

Het beeld dat we op basis van deze bronnen schetsen, is vermoedelijk onvolledig, maar het draagt wel bij aan de beeldvorming rondom het gebruik en de gebruikersgroepen van deze middelen.

RESULTATEN

Gebruik in de algemene bevolking

Om het vóórkomen van verschillende soorten psychedelica in Nederland te kunnen vergelijken, maakten we gebruik van de gegevens uit de Aanvullende module Middelen van de Leefstijlmonitor (LSM-A); een representatief bevolkingsonderzoek onder volwassenen dat in 2016 en 2018 is uitgevoerd. Internationale gegevens over het gebruik van LSD en ecstasy zijn te vinden in het European

AUTEURS

MARGRIET VAN LAAR, coördinator Nationale Drug Monitor en hoofd programma Drugs, Trimbos-instituut, Utrecht.

CHARLOTTE VAN MILTENBURG, wetenschappelijk medewerker, Nationale Drug Monitor en programma Drugs, Trimbos-instituut, Utrecht.

CORRESPONDENTIEADRES

Dr. M.W. van Laar.

E-mail: mlaar@trimbos.nl;

Geen strijdige belangen meegedeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 3-7-2020.

Drug Report 2019 (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction 2019).

KLASSIEKE PSYCHEDELICA

Hoewel het gebruik van de meeste drugs, behalve alcohol en cannabis, relatief weinig voorkomt in de volwassen Nederlandse bevolking, bleek het gebruik van klassieke psychedelica nog lager. Binnen de groep klassieke psychedelica waren, wanneer we keken naar enig gebruik ooit in het leven, hallucinogene paddo's in 2018 het meest gebruikt onder volwassen Nederlanders, namelijk 3,2% (**TABEL 2**). Dit aandeel was sinds 2016 ook gestegen; toen gaf 2,6% aan het middel ooit gebruikt te hebben. Echter, wanneer we keken naar het gebruik in het laatste jaar, lagen de prevalenties van gebruik van paddo's, truffels, LSD en 2C-B op hetzelfde niveau. Mogelijk is met de plaatsing van paddo's op lijst II van de Opiumwet, in 2008, een deel van de markt overgenomen door truffels, die dezelfde actieve bestanddelen (psilocine en psilocybine) bevatten en legaal in smartshops kunnen worden gekocht.

Het gebruik van LSD in het laatste jaar was, net als het gebruik ooit in het leven, procentueel het laagst onder de hier genoemde klassieke psychedelica, en verschilde ook statistisch significant van het gebruik van truffels en 2C-B. Over het gebruik van andere klassieke psychedelica, zoals ayahuasca, DMT en mescaline, waren geen gegevens beschikbaar op basis van dit bevolkingsonderzoek, maar het is wel bekend dat er ook voor deze middelen gebruikersgroepen zijn.

ATYPISCHE PSYCHEDELICA: ECSTASY EN KETAMINE

De prevalentie van ecstasygebruik ligt al jaren vele malen hoger dan die van de klassieke psychedelica; in 2018 gebruikte 2,9% van alle volwassenen dit middel in het afgelopen jaar, maar onder jongvolwassenen lag het

TABEL 1 Kenmerken van studies naar middelengebruik waaronder psychedelica

Studie	Geografische dekking	Doelgroep	Werving en dataverzameling	Leeftijd in jaren	Aantal respondenten	Herhaling
Aanvullende module Middenen 2016	Landelijk	Nederlanders ≥ 18 j	Steekproef uit Basisregistratie Personen (BRP), onlinevragenlijst of face-to-face-interview	18+	10.290	2-jaarlijks
Aanvullende module Middenen 2018	Landelijk	Nederlanders ≥ 18 j	Steekproef uit Basisregistratie Personen (BRP), onlinevragenlijst of face-to-face-interview	18+	10.159	2-jaarlijks
Het grote uitgaansonderzoek 2016	Landelijk	Uitgaande jongeren en jongvolwassenen	Advertenties op sociale media of andere websites, onlinevragenlijst	15-35	4905	2013, 2016 en 2020 (loopt nog)
Antenne monitor 2018	Amsterdam	Bezoekers van cafés	Werving op locatie, vragenlijst afgenomen op locatie en online; panelstudie	Gemiddeld 27	540	Jaarlijks (wisselende doelgroepen)
Antenne monitor 2017	Amsterdam	Bezoekers van clubs, festivals en feesten	Werving op locatie, vragenlijst afgenomen op locatie en online; panelstudie	Gemiddeld 26	639	Jaarlijks (wisselende doelgroepen)
MBO-HBO monitor 2017	Landelijk	Nl. studenten (mbo en hbo)	Steekproef, vragenlijst afgenomen op locatie	16-18	4057	2-jaarlijks

TABEL 2 Gebruik van klassieke en atypische psychedelica in de algemene bevolking van 18 jaar en ouder in 2018¹

	Ooit in het leven	Absoluut aantal (95%-BI) (x 1000)	Laatste jaar	n (95%-BI) (x 1000)
Klassieke psychedelica				
Paddo's ²	3,2	430 (380-480)	0,3	40 (20-50)
Truffels	2,2	300 (260-340)	0,5	70 (50-90)
Lsd ²	1,2	180 (150-210)	0,2	30 (10-40)
2C-B	-	- (-)	0,6	80 (60-90)
Atypische 'psychedelica'				
Ecstasy ²	7,5	1020 (940-1090)	2,9	390 (350-440)
Ketamine	1,2	170 (140-200)	0,6	80 (60-100)

1. Bron: Aanvullende Module Middenen (LSM-A Middenen), Trimbos-instituut i.s.m. RIVM & CBS, 2018.

2. De cijfers die hier vermeld worden, wijken af van de cijfers zoals gepresenteerd in het Jaarbericht van de Nationale Drug Monitor, waar de prevalentieschattingen afkomstig zijn uit de Gezondheidsenquête

gebruik vele malen hoger. Deze hogere prevalentie is waarschijnlijk toe te schrijven aan de populariteit van ecstasy als uitgaansdrug, met name op dansfeesten en festivals (Monshouwer e.a. 2016; Korf e.a. 2019). Ondanks de wijzigingen in onderzoeksmethode van het bevolkingsonderzoek, waren er duidelijke aanwijzingen dat het ecstasygebruik in het afgelopen decennium was gestegen (Van Laar e.a. 2020).

Ketamine genereerde veel (media-)aandacht door ten eerste de antidepressieve werking van het middel, waar op dit moment onderzoek naar gedaan wordt, maar daarnaast ook door indicaties voor het toenemen van het gebruik onder uitgaande jongeren en jongvolwassenen (Van Miltenburg e.a. 2019). Het gebruik in de algemene bevolking was tussen 2016 en 2018 echter op hetzelfde niveau gebleven en, net zoals voor klassieke psychedelica, relatief beperkt (TABEL 1).

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN VAN PSYCHEDELICAGEBRUIKERS

Vanwege de lage prevalenties en kleine aantallen gebruikers kunnen we op basis van representatieve bevolkings-

onderzoeken alleen uitspraken doen over de demografische kenmerken van gebruikers van ecstasy, ketamine, truffels en 2C-B. Bij elk van deze vier middelen lag het gebruik onder mannen twee tot drie keer zo hoog als onder vrouwen, en was het gebruik het hoogst onder jongeren en jongvolwassenen (20-29 jaar)(TABEL 3). Net als voor andere klassen drugs, zoals stimulantia, leken ook de twee klassieke psychedelica, truffels en 2C-B, het meest gebruikt te worden in (zeer) stedelijke gebieden en vaker onder hoog opgeleiden dan onder laag opgeleiden.

PATRONEN VAN GEBRUIK

Over patronen van gebruik in de algemene bevolking waren alleen voor ecstasy, ketamine en truffels gegevens beschikbaar. Voor al deze middelen gold dat de meerderheid van de laatste-jaargebruikers minder dan maandelijks gebruikte.

Voor truffels was de gebruiksfrequentie meer 'incidenteel' dan voor ecstasy en ketamine: 66% van degenen die in het laatste jaar truffels gebruikten, nam dit middel één keer in het jaar voorafgaand aan het onderzoek; voor ecstasy en

TABEL 3 Gebruik van ecstasy, ketamine, truffels en 2C-B in het laatste jaar, in de bevolking van 18 jaar en ouder naar demografie in 2018

	Ecstasy	Ketamine	Truffels	2C-B
Totaal	2,9	0,6	0,5	0,6
Geslacht				
Man	3,7	0,9	0,7	0,8
Vrouw	2,1	0,3	0,3	0,3
Leeftijd				
18-19	5,9	1,4	1,6	0,4
20-24	12,2	3,5	2,8	2,8
25-29	10,2	2,1	1,4	2,3
30-39	4,1	0,7	0,6	0,8
40-49	1,4	0,0	0,1	0,1
50-64	0,3	0,1	0,1	0,0
Opleidingsniveau^I				
Laag opgeleid	0,7	0,1	0,1	0,1
Middelbaar opgeleid	2,3	0,6	0,4	0,4
Hoog opgeleid	5,2	1,1	0,9	1,1
Stedelijkheid^{II}				
(Zeer) sterk stedelijk	4,1	0,9	0,7	0,9
Matig stedelijk	1,4	0,1	0,2	0,2
Weinig/niet stedelijk	1,4	0,3	0,4	0,2

Percentage gebruikers in het afgelopen jaar. I. Opleidingsniveau: 18-24 jaar hoogst gevolgd niveau, 25 en ouder hoogst behaald niveau: laagopgeleid = basisonderwijs, lbo, mavo, vmbo; middelbaar opgeleid: = mbo, havo, vwo; hoog opgeleid = hbo of universiteit. II. Stedelijkheid gecategoriseerd naar aantal adressen per vierkante kilometer in de woongemeente van de respondent: (zeer) sterk = 1.500 of meer adressen; matig = 1.000 - 1.500 adressen; weinig = minder dan 1.000 adressen. Bron: LSM-A Midden/Leefstijlmonitor, Trimbos-instituut i.s.m. RIVM en CBS, 2018.

TABEL 4 Gebruik ooit in het leven en in het laatste jaar van klassieke – en atypische psychedelica onder verschillende groepen (uitgaande) jongeren en jongvolwassenen in Nederland

Locatie Gemiddelde leeftijd	Bezoekers van clubs en festivals (2016) ^I		Bezoekers van cafés (2018)		Bezoekers van clubs, festivals & raves ^{II} (2017)		Studenten van het mbo en hbo (2018)	
	<i>Ooit</i>	<i>Laatste jaar</i>	<i>Ooit</i>	<i>Laatste jaar</i>	<i>Ooit</i>	<i>Laatste jaar</i>	<i>Ooit</i>	<i>Laatste jaar</i>
Nederland 22 jaar								
Amsterdam 26 jaar								
Amsterdam 26 jaar								
Nederland 16-18 jaar								
Paddo's	9,7	2,1	26,3	6,9	31,8	11,1	2,7	-
Truffels	20,8	10,3					-	-
LSD	5,7	3,0	10,9	4,1	10,6	5,5	1,2	-
2C-B	14,8	9,5	16,3	8,9	22,7	16,7	2,0	-
DMT	-	-	2,2	1,1	3,1	1,4	-	-
MXE ^{III}	2,2	1,4	0,9	0,0	3,8	1,7	-	-
Ketamine	17,3	12,3	26,5	19,8	33,3	25,7	2,4	-
Ecstasy	55,1	46,2	69,3	48,1	79,5	66,4	8,4	-

Percentage gebruikers van paddo's, truffels, LSD, 2C-B, DMT, methoxetamine (MXE), ketamine en ecstasy in het laatste jaar. Door verschillen in steekproeven en meetmethoden is een directe vergelijking niet mogelijk. I. (Frequente) bezoekers van party's en clubs geworven via online community's, websites en fora over feesten, party's en festivals. II. Raves zijn underground feesten 'op verscholen, liefst moeilijk vindbare plekken: onder bruggen, in afgelegen loodsen of een oud schoolgebouw', het zijn 'semi-illegale feesten op alternatieve locaties, vaak op het laatste moment bekend gemaakt via sociale media' (Nabben e.a. 2018). In Amsterdam gingen in 2017 naar schatting 5.000 tot 10.000 personen naar raves, per rave werden 200 tot 800 bezoekers gesignaleerd (Nabben e.a. 2018). III. Methoxetamine. Bronnen: MBO-HBO middenmonitor (Tuithof e.a. 2018); Het Grote Uitgaansonderzoek 2016 (Monshouwer e.a. 2016); Antenne 2017 (Nabben e.a. 2018); Antenne 2018 (Korf e.a., 2019).

ketamine was dit respectievelijk 31% en 27%. Ruim de helft van de ecstasygebruikers (56%) en de ketaminegebruikers (58%), en een kwart van de truffelgebruikers (25%) gebruikte een paar keer per jaar, maar minder dan maandelijks.

Maandelijks of vaker gebruik kwam minder vaak voor (13% voor zowel ecstasy als ketamine en 8% voor truffels). Een enkele respondent gaf aan meer keren per week te gebruiken; dat gold voor alle drie de middelen. Het is echter belangrijk om te vermelden dat frequente gebruikers van drugs vermoedelijk ondervertegenwoordigd zijn in representatieve bevolkingsonderzoeken.

Gevraagd naar het moment waarop ze gebruiken, gaven 8-9 op de 10 gebruikers aan meestal (alleen) op weekenddagen ecstasy (93%), ketamine (87%) en/of truffels (89%) te gebruiken, en een minderheid gebruikte (ook) doordeeweeks (< 15%). Dit verschilde van bijvoorbeeld een middel als cannabis, dat relatief vaak (ook) doordeeweeks werd gebruikt (39%).

Gebruik in speciale groepen: uitgaanders en studenten

De meeste psychedelica zijn geen typische uitgaansdrugs, met uitzondering van ecstasy. Toch is bekend dat uitgaanders vergeleken met hun leeftijdgenoten uit de algemene bevolking vaker experimenteren met drugs en andere middelen, waaronder psychedelica.

Sleutelfiguren in het Amsterdamse uitgaansleven signaleerden in 2018 dat klassieke psychedelica, zoals LSD, DMT en ayahuasca, weliswaar een marginale rol in het nachtleven spelen, maar wel vaker onderwerp van gesprek zijn in uitgaanskringen (Nabben e.a. 2018; Korf e.a. 2019). Microdoserende (prevalenties ontbreken), de therapeutische toepassingen en de geestverruimende effecten spreken een breed publiek aan, variërend van 'psychonauten, creatieve zpp'ers tot studenten'.

Truffels, 2C-B en ketamine waren, na ecstasy, de meest gebruikte psychedelica onder bezoekers van clubs en festivals in het Groot Uitgaans Onderzoek in 2016, met 9,5-12,3% gebruikers in het afgelopen jaar (TABEL 4) (Monshouwer e.a. 2016). Het opvallendst was de forse toename in het gebruik van ketamine in Amsterdam en de hoge prevalentie onder met name club- en festivalbezoekers. Het laatste

jaargebruik steeg in deze groep van 4% in 2008 naar 24% in 2013, met een verdere stijging naar 34% onder de clubgangers; onder festivalgangers daalde het laatste-jaargebruik weer naar 18% (Nabben e.a. 2018). Ook onder cafébezoekers deed zich een sterke stijging van het ketaminegebruik voor, die zich tussen 2013 en 2018 voortzette (Korf e.a. 2019).

2C-B, het 'psychedelische broertje van ecstasy', wordt vooral op afterfeesten gebruikt om 'na te spacen' (Korf e.a. 2019). Ook na het verbod van dit middel in 1997, bleef het op de drugsmarkt en in de afgelopen jaren is een toename geconstateerd in 2C-B-gebruik onder uitgaanders in Amsterdam. Ook wezen gegevens van het DIMS op een hernieuwde interesse voor dit middel, althans in bepaalde groepen.

Het laatste-jaargebruik van lsd onder uitgaanders lag (vele malen) lager dan van ketamine, maar onder cafébezoekers in Amsterdam werd tussen 2013 en 2018 een toename gevonden in het gebruik van dit middel ooit in het leven. Het gebruik van andere psychedelica, zoals DMT en methoxetamine (MXE, een sterker en langer werkzaam ketamineanalogue), bleef ook onder uitgaanders laag.

Van belang is dat Amsterdam vaak trendsetend is en niet maatgevend voor de situatie elders in het land. Zo liet de Antenne-monitor onder cafébezoekers in de Gooi- en Vechtstreek in doorsnee lagere prevalenties zien dan de monitor in Amsterdam (Korf e.a. 2019).

Stoornissen in het gebruik van psychedelica en verslavingszorg

Er zijn geen gegevens bekend over het aantal mensen dat in Nederland problemen heeft vanwege het gebruik van psychedelica.

Van de laatste-jaargebruikers van ecstasy onder de bezoekers van clubs, raves en festivals in Amsterdam gaf bijna een kwart (24%) aan naar eigen zeggen te veel of te vaak te gebruiken (Nabben e.a. 2018). Onder cafébezoekers was dat 13% (Korf e.a. 2019). Voor ketamine lagen deze percentages lager: van de laatste-jaargebruikers zei 9% van de uitgaanders en 8% van de cafébezoekers te veel of te vaak ketamine te gebruiken.

Hulpvragen voor problemen door psychedelica-gebruik bij de verslavingszorg zijn voor zover bekend gering. Er zijn aanwijzingen dat met name ketamine geestelijk verslavend kan zijn, maar dit geldt niet voor klassieke psychedelica en ecstasy. Volgens de laatste cijfers van het Landelijk Alcohol en Drugs Informatie Systeem (LADIS) uit 2015 stonden daarin 122 cliënten met ecstasy als primaire problematiek geregistreerd, minder dan 1% van de ruim 35.000 drugscliënten en een daling vergeleken met de periode vóór 2006 (Wisselink e.a. 2016). Als secundaire problematiek kwam ecstasy vaker voor (696 keer in 2015).

Lsd was slechts voor 7 cliënten de primaire problematiek en ketamine voor 28 cliënten. De cijfers uit 2015 zijn vermoedelijk niet meer representatief voor de huidige situatie. Zo bleek dat alleen al bij 1 instelling voor verslavingszorg in de eerste helft van 2019 er 50 cliënten (0,8% van het totaal aantal cliënten) waren voor primaire ketamineproblematiek (Van Miltenburg e.a. 2019).

Stoornissen door het gebruik van psychedelica

Gebruikers van psychedelica kunnen, ook na eenmalig gebruik, lang aanhoudende visuele waarnemingsstoornissen krijgen, waaronder 'zwevende vormpjes' en 'spikkel-tjes' in het gezichtsveld (*visual snow*) (Halpern e.a. 2016; Croes & Wijers 2017; Martinotti e.a. 2018). Deze stoornis, ook wel *hallucinogen persisting perception disorder* (HPPD) genoemd, komt vermoedelijk weinig voor, maar precieze cijfers ontbreken. Volgens het Groot Uitgaans Onderzoek in 2016 had 30% van de 4905 respondenten wel eens ten minste één symptoom van HPPD, zonder dat daarvoor een medische verklaring was (Monshouwer e.a. 2016). Slechts een enkeling had hiervan echter zoveel last dat dit het dagelijks functioneren (ernstig) verstoort. Er is een landelijk spreekuur partydrugs van Brijder waar zij terecht kunnen. Om hoeveel cliënten het jaarlijks gaat, is niet bekend.

Psychedelica bij drugstestservices

Het landelijke Drugs Informatie en Monitoring Systeem (DIMS) onderzoekt welke stoffen aanwezig zijn in drugsmonsters die 'consumenten' bij instellingen voor verslavingszorg inleveren. Het merendeel (ongeveer 55%) van alle monsters bestond uit als ecstasy verkochte pillen (Van der Gouwe & Vrolijk 2019).

Sinds 2009 is het aantal aangeboden ecstasypillen toegenomen en is er een gestage toename van de gemiddelde hoeveelheid MDMA in deze ecstasypillen gevonden, en een daling van andere stoffen, hetgeen duidt op een ruime beschikbaarheid van de grondstoffen en/of MDMA op de aanbodmarkt. Ook is het aantal aangeboden ecstasypillen toegenomen, maar het is niet bekend of dit een reflectie is van het gebruik. Een toe- of afname van het aantal monsters kan wijzen op een groeiende populariteit van een middel, maar ook een indicatie zijn voor 'onrust' op de markt. Bijvoorbeeld als er signalen zijn voor een dalende zuiverheid (vermengingen met andere, mogelijk, schadelijker middelen) of, zoals in het geval van ecstasy, soms (zeer) hoge doseringen MDMA in tabletten.

In 2017 nam het aandeel drugsmonsters aangeleverd als ketamine toe van 2,7% naar 3,7%, hetgeen een indicatie was voor een toename van het gebruik. In 2018 stabiliseerde het aandeel ketaminemonsters op 3,4%.

De stof 2C-B werd in de jaren negentig veel aangetroffen als 'vervuiling' in ecstasypillen, maar sinds 2008 wordt 2C-B geregeld aangeboden als drugsmonster. In de afgelopen 6 jaren deed zich een toename voor in het aandeel monsters dat was aangekocht als 2C-B.

De gegevens van het DIMS zijn echter voor de meeste typen klassieke psychedelica minder bruikbaar omdat er slechts beperkte mogelijkheden zijn om deze middelen te laten testen. Truffels en paddo's kunnen bijvoorbeeld niet geanalyseerd worden op samenstelling en ook voor lsd zijn de testmogelijkheden beperkt.

Er is een lange lijst met tryptamines (zoals varianten op DMT) en fenethylamines (zoals varianten van 2C-B en MDMA) die tot de psychedelica kunnen worden gerekend en in Europa worden gemonitord (EMCDDA 2019). Voor de meeste van deze stoffen, die veelal worden gemeld op basis van inbeslagnames door opsporingsdiensten, is geen informatie over het gebruik ervan.

In 2018 signaleerde het DIMS enkele keren dergelijke stoffen, waaronder DMT en aan DMT verwante stoffen (5-MeO- en 4-AcO-DMT), verschillende stoffen die onder de NBOME-groep vallen en 3-MeO-PCP. Dat geeft aan dat deze middelen wel in omloop zijn op de Nederlandse drugsmarkt en vermoedelijk een (heel) beperkt gebruikerspubliek trekken. Ayahuasca kan wel worden getest, maar werd in 2018 geen enkele keer aangeboden bij een testservice.

Incidenten met psychedelica

De Monitor Drugsincidenten registreerde sinds de start in 2009 relatief weinig acute gezondheidsincidenten met psychedelica, met uitzondering van ecstasy, hetgeen overeenkomt met de beperkte omvang in het gebruik (Schürmann e.a. 2019).

Wél was er een opvallende toename van het aandeel ketamine-incidenten op EHBO-posten van grootschalige feesten: van 3-4% in de periode 2009-2015 naar 10% in 2018. Ook ambulancediensten registreerden meer ketamine-incidenten. Relatief veel (43%) van de incidenten met ketamine als enige drug waren matig/ernstig van aard (ter vergelijking: voor ecstasy was dit aandeel 21%).

Voor incidenten met 2C-B, paddo's en truffels (samen) en met lsd ging het in 2018 om respectievelijk 0,5% (30 meldingen), 2,6% (157 meldingen) en 1,3% (78 meldingen) van het totaal aantal gemelde drugsincidenten (6108). In 40% van de lsd-incidenten ging het om een combinatie van meerdere drugs, net zoals dat het geval was voor incidenten met paddo's en truffels. Het ging dan bijna altijd om een combinatie met cannabis, terwijl dit bij ecstasy en ketamine niet een veelvoorkomende combinatie was.

Opmerkelijk is ook dat de meeste meldingen van incidenten met paddo's en truffels kwamen van forensisch artsen (arrestantenzorg in de politiecel), hetgeen ondersteunt dat

deze middelen in mindere mate gebruikt worden op feesten en festivals, zoals wel het geval is voor ecstasy en ketamine. Bijna de helft van deze incidenten betrof een matige of een ernstige intoxicatie, waarbij psychotische klachten, paniek, agressie en motorische onrust de meest genoemde klachten waren. Ook werden in 2018 3 keer intoxicaties met ayahuasca gemeld, en 3 keer met DMT. Voor meer informatie over ecstasygerelateerde incidenten: zie Schürmann e.a. (2019) en Van Amsterdam e.a. (2020).

CONCLUSIE

In dit artikel geven wij een overzicht over het gebruik van psychedelica in Nederland op basis van verschillende bronnen met uiteenlopende doelgroepen en onderzoeksmethoden. Hoewel de informatie over het gebruik van psychedelica in Nederland schaars is en de gebruikte bronnen soms verschillende doelgroepen omvatten, kan op basis van deze informatie toch een aantal conclusies worden getrokken.

Binnen de klasse van psychedelica is ecstasy veruit het meest gebruikte middel. Dat heeft vermoedelijk te maken met zowel de stimulerende als de empathogene of entactogene eigenschappen, waardoor het middel populair is geworden op dansfeesten.

Op afstand volgen andere psychedelica, zoals ketamine, truffels/paddo's en 2C-B. De toegenomen aandacht voor psychedelische middelen, lijkt dit zich dus nog niet te vertalen in een toename in het gebruik, althans in de algemene bevolking. Ook onder uitgaanders komt het gebruik van middelen met primair psychedelische eigenschappen minder vaak voor dan andere klassen van drugs. Een opvallend signaal uit de afgelopen jaren is wel de gegroeide populariteit van ketamine onder uitgaanders in Amsterdam, maar vermoedelijk ook elders, gezien de toenames in bij het DIMS aangeboden monsters en geregistreerde gezondheidsincidenten. De in Amsterdam signaleerde 'psychedelische renaissance' is echter niet in de gebruikscijfers voor andere drugs terug te zien. Dit beeld wordt versterkt doordat er voor klassieke psychedelica relatief weinig gemelde gezondheidsincidenten zijn en relatief weinig aangeleverde drugsmonsters (voor de midelen die getest kunnen worden) bij het DIMS. In Amsterdam lijkt zich wel een geringe toename voor te doen in het aandeel uitgaanders dat ervaring heeft met 2C-B en lsd. Over het gebruik van psychedelica in andere delen van het land en in speciale groepen buiten de uitgaanssettings is weinig informatie beschikbaar.

Voor andere psychedelica, waaronder bijvoorbeeld ayahuasca, *Salvia divinorum* en *Amanita muscaria* (vliegenzwam) kunnen er helemaal geen uitspraken worden gedaan over de omvang van het gebruik in Nederland.

Nader onderzoek is nodig om een volledig beeld van het psychedelicegebruik en de gebruikers van deze middelen in Nederland te verkrijgen en om ontwikkelingen te volgen.

 L. Schürmann, wetenschappelijk medewerker Monitor Drugsincidenten (Trimbos-instituut), leverde extra data uit de Monitor Drugsincidenten; dr. L.A. Smit-Rigter, coördinator Drugs Informatie en Monitoring Systeem (DIMS), en R.Q. Vrolijk, wetenschappelijk medewerker DIMS (Trimbos-instituut), leverden gegevens uit het DIMS en leverden een bijdrage aan het interpreteren daarvan.

LITERATUUR

- Croes E, Wijers L. Ernstige intoxicaties na ecstasygebruik: Gegevens uit de Monitor Drugsincidenten. Utrecht: Trimbos-instituut; 2017.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Europol. EU Drug Markets Report 2019. Luxembourg: Publications Office of the European Union; 2019.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. European Drug Report 2019: Trends and Developments. Luxembourg: Publications Office of the European Union; 2019.
- Halpern JH, Lerner AG, Passie T. A review of hallucinogen persisting perception disorder (HPPD) and an exploratory study of subjects claiming symptoms of HPPD. *Curr Topics Behav Neurosci* 2016; 36: 333-60.
- Johnson MW, Hendricks PS, Barrett FS, Griffiths RR. Classic psychedelics: An integrative review of epidemiology, therapeutics, mystical experience, and brain network function. *Pharmacol Ther* 2019; 197: 83-102.
- Korf DJ, Nabben T, Benschop A. Antenne 2018: Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers. Amsterdam: Rozenberg; 2019.
- Martinotti G, Santacroce R, Pettoruso M, Montemitto C, Spano MC, Lorusso M, e.a. Hallucinogen persisting perception disorder: Etiology, clinical features, and therapeutic perspectives. *Brain Sciences* 2018; doi: 10.3390/brainsci8030047.
- Monshouwer K, Van der Pol P, Drost YC, Van Laar MW. Het Grote Uitgaansonderzoek 2016: Uitgaanspatronen, middelengebruik en preventieve maatregelen onder uitgaande jongeren en jongvolwassenen. Utrecht: Trimbos-instituut; 2016.
- Nabben T, Luijk SJ, Korf DJ. Antenne 2017: Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers. Amsterdam: Rozenberg; 2018.
- Schürmann L, Croes E, Lameijer M, Valkenberg H. Monitor drugsincidenten: Factsheet 2018. Utrecht: Trimbos-instituut; 2019.
- Tuithof M, Van Dorsselaer S, Monshouwer K. Middelengebruik onder studenten van 16-18 jaar op het MBO en HBO 2017. Utrecht: Trimbos-instituut; 2018.
- Van Amsterdam J, Pennings E, Van den Brink W. Fatal and non-fatal health incidents related to recreational ecstasy use. *J Psychopharmacol* 2020; 34: 591-9.
- Van der Gouwe D, Vrolijk R. Jaarbericht 2018 Drugs Informatie en Monitoring Systeem (DIMS). Utrecht: Trimbos-instituut; 2019.
- Van Laar MW, Cruts AAN, Van Miltenburg CJA, Strada L, Ketelaars, APM, Croes EA, e.a. Nationale Drug Monitor: Jaarbericht 2019. Utrecht: Trimbos-instituut; 2020.
- Van Miltenburg C, Van Laar MW, Van Goor M. Factsheet: Ketamine. Utrecht: Trimbos-instituut; 2019.
- Wisselink DJ, Kuijpers WGT, Mol A. Key figures addiction care 2015: LADIS: National Alcohol and Drugs Information System. Houten: Stichting Informatie Voorziening Zorg; 2016.

SUMMARY

Epidemiology of hallucinogenic drug use in the Netherlands

M.W. VAN LAAR, C.J.A. VAN MILTENBURG

BACKGROUND In recent years there was a renewed interest in psychedelic substances.

AIM To present an overview of what is known about the use of classic psychedelic drugs and 'atypical' psychedelic drugs (i.e. entactogen/empathogenic drugs like MDMA and dissociative drugs such as ketamine) in the Netherlands.

METHOD Data from a Dutch adult general population survey from 2016 and 2018 and other surveys - mainly among nightlife attendees - were used to provide prevalence estimates and user characteristics. In addition to that, data from several Dutch monitoring systems were included for information on problematic psychedelic drug use, health emergencies and psychedelic drug markets.

RESULTS The last year prevalence of ecstasy among Dutch adults was 2.9%, making it the most used psychedelic in the general population. For hallucinogenic mushrooms/truffles, LSD, 2C-B and ketamine, the last year prevalence estimate ranged between 0.2 and 0.6%. For all psychedelic substances, higher use rates were found among men, young adults between 20-29 years old, adults with higher education, and inhabitants of urban areas. In different groups of nightlife attendees, psychedelic substance use prevalence was greater than that of the general population. Data from various sources suggested an increase in the number of ketamine users.

CONCLUSION Apart from ecstasy, the use of psychedelic substances is relatively low in the general population. In subgroups of the Dutch population, ketamine use increased in recent years. Further research is needed to gain a better understanding of the use of psychedelics in the Netherlands, particularly in subpopulations.

TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 62(2020)8, 684-692

KEY WORDS epidemiology, Netherlands, psychedelics